

BODNÁR KÁROLY*–MAKRA LÁSZLÓ–BODNÁRNÉ SKOBRÁK ERIKA*****

ÚJ ÁLLATTENYÉSZTÉSI ÁGAZAT MAGYARORSZÁGON: A TEJHASZNÚ BIVALY

NEW DIRECTION OF THE HUNGARIAN LIVESTOCK SECTOR: THE DAIRY BUFFALOES

ABSTRACT

A new animal production sector appeared in the Hungarian agriculture this year: the dairy buffaloes. The species (*Bos bubalus domesticus*) is not new in Eastern Europe, but the Carpathian type buffalo and those from the Balkan countries have three main purposes: use in yoke, meat production, and some milk production. But the animals have more muscle (strength) than beef or milk.

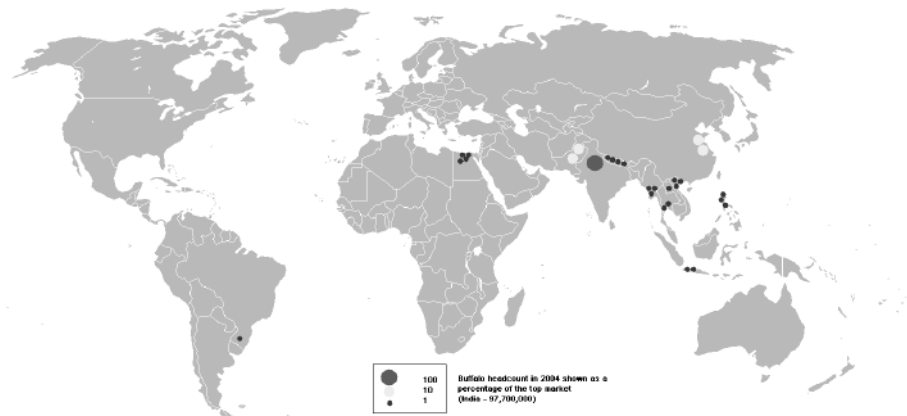
In Italy a dairy type Mediterranean buffalo breed was selected with larger body capacity and a significantly higher milk production. The milk which is produced by this animals is the basis of the famous Italian buffalo mozzarella (*la mozzarella di bufala*).

A Hungarian-Italian joint venture (Italiagro Kft.) imported Italian 60 pregnant dairy buffaloes and bull to Hungary and begin to produce milk and cheese in the town of Mezőtúr. Recent study is about construction, the start of the buffalo farm and the supply chain which was built up.

1. Bevezetés

A világ bivaly fajait és fajtáit évezredek óta tenyésztik és hasznosítják Ázsia, Afrika és Európa melegebb vidékein, ahol hosszú ideig a mocsaras területek és rizsföldek igavonó háziállata volt. A házibivalynak (*Bos bubalus domesticus* vagy *Bubalus bubalis* Linnaeus, 1758) a világon igen sok fajtája, változata ismert.¹ Elterjedésüket az 1. ábra mutatja.

1. ábra. A bivaly jelentősebb globális elterjedési területei és megoszlása az indiai állomány arányában (2004)

Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/Water_buffalo#Meat_and_skin_products

* Dr. habil. Bodnár Károly intézetvezető főiskolai tanár, Szegedi Tudományegyetem Mezőgazdasági Kar.

** Prof. Dr. Makra László egyetemi tanár, Szegedi Tudományegyetem Mezőgazdasági Kar.

*** Dr. Bodnárné Dr. Skobrák Erika főiskolai docens, Szegedi Tudományegyetem Mezőgazdasági Kar.

A házasított bivaly számos hasznót hajt az embernek: húst, bőrt, tejet, tejsírt (ghee), szarut, szerves trágyát, és a mai napig igaerőt szolgáltat.² A világon több ember élete függ tőle, mint bármely más háziállattól.

2. A magyarországi bivalytenyésztés

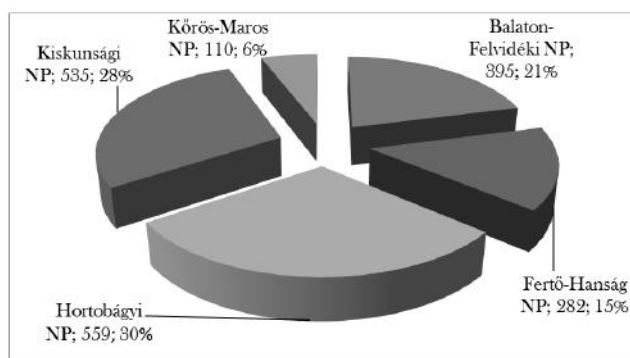
Magyarországon a bivaly (házi bivaly, vízi bivaly) évszázadok óta jelen van, jelenleg az őshonos állatfajok közé sorolják. A bivaly, mint köznapi elnevezés a házasított vízi bivalyra vonatkozik, melynek két típusát különböztetik meg:

- a finomabb szervezetű folyami típus, amelyet inkább tejtermelésre használnak,
- és durvább felépítésű mocsári típus, amelynek inkább a hústermelés és az igavonás a szerepe.³

A történelmi Magyarországon a bivalytenyésztés elterjedt tevékenység volt, különösen Erdélyben, ahol a Kárpát-medencei állomány mintegy 80%-át tartották.

A magyar bivalyállományok nagyobb része ma nemzeti parkokhoz, természetvédelmi területekhez köthető (2. ábra). A bivalyállomány idei adatok szerint 6220 egyed számol, amelynek 73%-a nőivarú. A hazai bivalytenyésztés és -tartás elterjedése számos előnnyel szolgálhat: gyepterületek hasznosítása, eutrofizálódott vizes élőhelyek karbantartása, tájképi elem, turisztikai vonzerő, génmegőrzési szerep, megfelelő feltételek esetén húsa ökotermékként értékesíthető.⁴ A bivalytej előállítás Magyarországon nem jellemző, elvéve fejk az állományokat, pedig a bivalytej és a belőle készíthető tejtermékek szintén ökotermékként lennének értékesíthetőek.

2. ábra: A nemzeti parkoknál tartott nőivarú bivalyok aránya (2016. április)⁵

Forrás: Bognár (2016)

A tenyésztés alapelveinek meghatározására és ellenőrzésére, az állomány fennmaradásának biztosítására 1999-ben megalakult a Magyar Bivalytenyésztők Egyesülete. Mindemmellett a bivaly azon fajok közé tartozik, amely termeléséről, értékmérő tulajdonságairól viszonylag kevés információ áll rendelkezésünkre.

A tenyésztői munka számos kihívással néz szembe, mint:

- a beltenyésztettség csökkentése,
- a genetikai változatosság megőrzése,
- tenyésztési, termelési alapadatok gyűjtése,
- törzskönyvezés ellenőrzése,
- célpárosítási programok kialakítása.⁶

3. A tejelő olasz mediterrán bivaly és hazai meghonosítása

Jelentősen különbözik a Kárpát-medence és a Balkán állományaitól a mediterrán térségben (Olaszország: Campania és Lazio tartomány) tejtermelésre szelektált bivalyállomány, amelynek tejéből készül a méltán híres olasz mozzarella sajt.

A világon kizárólag Indiában, Pakisztánban és Olaszországban tenyésztettek ki tejtermelésre alkalmas fajtákat. Ezekben az országokban a bivalyállomány létszáma folyamatosan emelkedő tendenciát mutat. Olaszországban az Olasz Mediterrán fajtát tenyésztették ki, amelynek genetikai potenciálja 270 napos laktáció esetén 5000 liter.⁷ A tej nagy részéből mozzarella sajt készül olasz és külföldi piacokra (kb. 50 ezer tonna/év, Németország, Franciaország, Egyesült Királyság), valamint ricotta, joghurt és fagyalt.

Olaszországban a tejtermelés növekedését a szelekción túl segítette a törzskönyvezés, a tartási és takarmányozási körülmények, valamint az állategészségügyi helyzet javítása. Jelenleg közel 290 bivalyfarm termel, egyenként átlagosan 161 tehénnel. Az átlagos laktációs tejhozam 2200 kg⁸ (a hazai házibivalyok egyedi termelését 800–1200 kg-ra becsülik).

Egy olasz–magyar közös vállalkozás Magyarországon hozott létre Olasz Mediterrán tejhasznú bivalyokra alapozva egy új állattenyésztési ágazatot. Az Italiagro Kft. Mezőtúron hozott létre egy tejtermelő telepet. A rendelkezésükre álló mintegy 70 hektáros önkormányzati területen felépítették az állattartó épületet, a fejőházat, a dagonyát, a takarmány és a trágyatárolót. A maradék terület gyep legelő és kaszáló funkcióval. A termelés 2016 májusában kezdődött 60 import vemhes üszővel és két tenyészbikával. Az állományt a telep bővítését követően 200–300 tehénlétszámra kívánják a jövőben fejleszteni.

A telepen az állatokat szabadtartásban istállózott körülmények között tartják. Az intenzív takarmányozás tömeg- és abraktakarmányokra alapozott, a legelőre a növendék és a szárazonálló állatokat engedik ki. A napi kétszeri fejést fejőházban, halszállásos fejőállásokban végzik. Természetes fedezetet alkalmaznak ugyancsak olasz bikával. El kívánják kerülni a Mediterrán és a hazai házibivaly-fajták keveredését.

A tej feldolgozása gyomaendrői Bethlen Gábor Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Szakképző Iskola és Kollégium tangazdaságában, a technológiai igényeknek megfelelően kialakított és felújított tejfeldolgozó és sajtkészítő üzemben folyik majd. Az elkészült, az olasz minőséget remélhetőleg megközelítő termékekkel főként hazai igényeket szeretnének kielégíteni.

A telep mintaként és bemutatóhelyként is szolgálni szeretné a régió mezőgazdasági vállalkozóit:

- az állatok jólétén alapuló etikus állattartást szeretnék megvalósítani,
- elkötelezettek a GMO mentes állati termék előállítás mellett,
- a feltételek teljesülése esetén a biotermelés irányába szeretnének elmozdulni,
- új gazdasági ágazat meghonosítását és elterjesztését tűzték ki célul,
- fiatal magyar állattenyésztők által vezetett új tejtermelő üzemek beindítása,
- gyártáshelyezést nem terveznek.
- példás összefogás valósult meg, a részesedés a cégben olasz–magyar, közszféra–magánszféra,⁹
- az Italiagro Kft. integrátorként szeretne fellépni, tanácsadói tevékenysége és tejfelvásárlási hajlandósága segíti az ágazat fejlődését,
- a szerelők részt vesznek európai kutatási COST projektben,
- és természetesen szoros az együttműködés a Magyar Bivalytenyésztők Egyesületével.

Az ágazat fejlesztéséhez rendelkezésre állnak a bivalytenyésztők által igényelhető pályázati források.¹⁰

- Szarvasmarhatartó telepek korszerűsítése (vp 4.1.1.3), cél:
 - építéssel járó állattartási technológia kialakítása pl. fejő- és tejház építése, tejhűtés és tejtárolás technológiájának kialakítása,
 - építéssel nem járó, az állattartáshoz kapcsolódó eszközök, gépek beszerzése,
 - megújuló energiaforrást hasznosító technológiák alkalmazása.
- Az állattenyésztési ágazat fejlesztése – trágyatárolók építése (vp 4.1.1.6), cél:
 - trágyatárolók kialakítása (kötelező elem) a tárolók lefedésének lehetőségével,
 - a trágya kezelésére irányuló beruházások,
 - a csapadék trágyarendszertől való elvezetése,
 - a trágyatároláshoz kapcsolódó monitoring rendszer kialakítása,
 - a trágyatároláshoz, feldolgozáshoz, mozgatáshoz szükséges erő és munkagépek beszerzése.
- A védett őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták genetikai állományának in situ megőrzése (vp 10.2.1), cél:
 - az őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták genetikai erőforrásainak megőrzése,
 - in situ feltételek közötti, tenyésztésben történő életképes populációjának fenntartása,
 - a genetikai állomány megőrzése és az adott állatfajták fennmaradását biztosító tenyésztési programok betartása.
- Termeléshez kötött anyatehéntartás támogatás 9/2015. (III. 13.) FM rendelet, cél:
 - egyes érzékeny ágazatokban működő mezőgazdasági termelők jövedelmének kiegészítése, munkaiigényes mezőgazdasági ágazatokban a munkahelyek megőrzése és új munkahelyek teremtése.
- Átmeneti nemzeti anyatehéntartás támogatás 5/2015. (II. 19.) FM rendelet, cél:
 - egyes érzékeny ágazatokban működő mezőgazdasági termelők jövedelmének kiegészítése, munkaiigényes mezőgazdasági ágazatokban a munkahelyek megőrzése és új munkahelyek teremtése.
- I. Az egyes állatbetegségek megelőzésével, illetve leküzdésével kapcsolatos támogatás 148/2007. (XII. 8.) FVM rendelet, cél:
 - az állatállományokat veszélyeztető egyes állatbetegségek felszámolása, figyelemmel kísérése, valamint egyes zoonózisok megelőzése, támogatott állat-egészségügyi szolgáltatások keretében.
- II. Az állati hulla ártalmatlanítás támogatása 56/2008. (IV. 25.) FVM rendelet, célja:
 - az állattartó telepeken keletkező állati hulla ellenőrzött, biztonságos elszállításának és ártalmatlanításának elősegítése, ezáltal az állat-egészségügyi biztonság növelése,
 - a szállítást, és ártalmatlanítást végző szolgáltató a támogatást megelőlegezi a kedvezményes áron nyújtott szolgáltatással az állattartó részére.

A fenti támogatási források hozzájárulhatnak az új ágazat szélesebb körben való elterjedéséhez.

4. Várható eredmények

Az Italiagro Kft. mintájára, illetve az ő integrátori szerepüknek köszönhetően 25–30 új tejtermelő bivalytelep létrejötte lenne kívánatos. Terveik szerint mintegy 5000 bivalytehén termelését szeretnék integrálni, a termelt tejet felvásárolni és feldolgozni.

Ennek köszönhetően 250 új munkahely létesülhetne közvetlenül, és további 1000 munkahely megteremtése válna lehetővé közvetve.

A bivaly tejtermékek bevezetését a hazai piacon, követheti a keleti piacok felé történő nyitás.

Az Italiagro Kft. telepe kísérleti és bemutató gazdaságként szaktanácsadó központ lesz fiatal magyar állattenyésztő vállalkozók számára.

Nyitottak új egyetemi kutatási projektekre a takarmányozás, a szaporodás, a tejtermelés, valamint a fajta hazai éghajlathoz, tartási környezethez való adaptációja. Ezen utóbbi téma kiemelkedő jelentőséggel bírhat, mert a szakirodalom szerint a bivaly a szarvasmarhához képest kevésbé tolerálja az extrém meleg és hideg környezetet. A testhőmérséklet szabályozása pedig jelentős hatással van a takarmányfelvételre, a szaporodásra és a tejtermelésre.¹¹

Ahogy gyűlnek a hazai tapasztalatok, remélhetőleg egyre többen belekezdnek majd a bivalytej termelésébe.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A szerzők köszönetüket fejezik ki Takács Zoltánnak az Italiagro Kft. ügyvezetőjének és társtulajdonosának, valamint Takács Lajosnak a bivalyfarm telepvezetőjének a vállalkozás bemutatásáért, és a teleplátogatások lehetővé tételéért.

JEGYZETEK

1. Dunka Béla (2013): A házibivaly. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 9–10.
2. Kleiman, Devra G., Geist, Valerius, McDade, Melissa C. (szerk.) (2004): Grzimek's Animal Life Encyclopedia. vol.16. Mammals 5, The Gale Group Inc. Farmington Hills
3. Barna Brigitta, Holló Gabriella (2012): A bivaly tenyésztése Magyarországon. AWETH, 8. 1. 19–35.
4. Mészáros K. (2008): A bivalytartás üzleti lehetőségei hazánkban. Gazdálkodás. 52. 393–396.
5. Bognár Lajos (2016): A magyar bivalytenyésztés helyzete, kihívásai, fejlesztési lehetőségei. előadás, Mezőtúr, 2016. május 20.
6. Bognár Lajos (2016): A magyar bivalytenyésztés helyzete, kihívásai, fejlesztési lehetőségei. előadás, Mezőtúr, 2016. május 20.
7. Borghese, Antonio (2016): Sviluppo del bufalo in Ungheria: Valorizzazione della razza autoctona e creazione di una nuova linea latte. előadás, Mezőtúr, 2016. május 20.
8. Borghese, Antonio (2016): Szóbeli közlés. 2016. május 20. A mezőtúri telep megnyitója.
9. Tiberi, Carlo (2016): Un progetto innovativo. előadás, Mezőtúr, 2016. május 20.
10. Gyuricza Csaba (2016): A bivalytenyésztés támogatási és pályázati lehetőségei. előadás, Mezőtúr, 2016. május 20.
11. Thomas, C.S. (2008): Efficient dairy buffalo production. DeLaval International AB, Tumba, Sweden

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Barna Brigitta, Holló Gabriella (2012): A bivaly tenyésztése Magyarországon. AWETH, 8. 1. 19–35.
- Bognár Lajos (2016): A magyar bivalytenyésztés helyzete, kihívásai, fejlesztési lehetőségei. előadás, Mezőtúr, 2016. május 20.
- Borghese, Antonio (2016): Sviluppo del bufalo in Ungheria: Valorizzazione della razza autoctona e creazione di una nuova linea latte. előadás, Mezőtúr, 2016. május 20.
- Borghese, Antonio (2016): Szóbeli közlés. 2016. május 20. A mezőtúri telep megnyitója.
- Dunka Béla (2013): A házibivaly. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 9–10.
- Gyuricza Csaba (2016): A bivalytenyésztés támogatási és pályázati lehetőségei. előadás, Mezőtúr, 2016. május 20.
- Kleiman, Devra G., Geist, Valerius, McDade, Melissa C. (szerk.) (2004): Grzimek's Animal Life Encyclopedia. vol.16. Mammals 5, The Gale Group Inc. Farmington Hills.
- Mészáros K. (2008): A bivalytartás üzleti lehetőségei hazánkban. Gazdálkodás. 52. 393–396.
- Thomas, C. S. (2008): Efficient dairy buffalo production. DeLaval International AB, Tumba, Sweden.
- Tiberi, Carlo (2016): Un progetto innovativo. előadás, Mezőtúr, 2016. május 20.